

Ludmila BUCIUȘCAN,

master în drept, lector-universitar

al Catedrei „Științe manageriale și socio-umane”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

DIMENSIUNEA POLITICĂ A SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Rezumat

Actualmente, politica de securitate a Republicii Moldova este afectată de mai multe deficiențe de ordin conceptual, legal și instituțional care nu permit funcționarea eficientă a sistemului de securitate națională și nu asigură un sprijin adecvat implementării obiectivului politic de integrare europeană și de participare la politica de securitate și apărare comună.

Examinarea securității naționale a Republicii Moldova constituie un subiect nou și de o importanță majoră pentru cercetările în domeniul științelor politice în arealul investigațional autohton.

Problema științifică importantă soluționată în studiile de securitate constă în identificarea unor soluții care ar contribui la asigurarea securității naționale a Republicii Moldova, în contextul opțiunii de integrare europeană.

Cuvinte-cheie: *instabilitate politică, dimensiune politică, amenințare politică, amestec politic, mediu de securitate, concepție unitară, surse de instabilitate, structuri de securitate, concept de securitate, securitate națională.*

Summary

Currently, the security policy of the Republic of Moldova is affected by several deficiencies of the conceptual, legal and institutional framework which does not allow the efficient operation of the system of national security and does not ensure an appropriate support implementation of political objective of European integration and participation in the policy of the common security and defense policy.

The examination of the national security of the Republic of Moldova is a new topic and of major importance for research in the field of political sciences.

Important scientific problem solved in safety studies is to identify solutions that would contribute to ensuring national security of the Republic of Moldova, and in the context of European integration option.

Keywords: *political instability, political dimension, the political threat, a mixture of political, security environment, uniform design, source of instability, security structures, the concept of security, the national security.*

Introducere. Fortificarea securității naționale prin menținerea stabilității și continuității statului, asigurarea unei justiții echitabile progresul social și elementele esențiale ale siguranței și bunăstării cetățenilor reprezintă condiții indispensabile pentru Republica Moldova ca viitor, potențial și suveran stat european care respectă principiile democrației și care trebuie să își realizeze rolul în mediul de securitate european pentru asigurarea realizării intereselor sale naționale.

Promovarea coeziunii sociale și coordonarea intereselor fundamentale ale statului și societății, consolidarea proceselor democratice, ridicarea nivelului de trai pot fi realizate doar în interiorul unui cadru adecvat de securitate. Doar crearea și

menținerea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea economică, socială, politică și culturală a țării poate servi drept obiectiv esențial al politicii de securitate și al activității instituțiilor, asigurarea securității naționale reprezentând scopul central urmărit de orice stat atât în realizarea politicii interne, cât și a celei externe.

Actualitatea articolului rezultă din necesitatea de a cerceta noile transformări geopolitice regionale, dar și naționale cu impact asupra sectorului de securitate națională a Republicii Moldova, precum și a prezenta noile oportunități și soluții pentru diminuarea insecurității în sectoarele-cheie.

Rezultate și discuții. Aportul Republicii Moldova în ceea ce privește consolidarea sistemului de securitate națională este condiționat de preocupările naționale ale Republicii Moldova care reprezintă premise de asumare a angajamentelor statului la nivel internațional și de potențare a funcționalității sistemului de securitate națională.

Ca stat suveran și independent, unitar și indivizibil [4, art. 1] Republica Moldova reprezintă o parte componentă a sistemului securității internaționale, ajutând sistemul național de securitate la exigențele celui internațional.

Întrucât interesele naționale, precum și politica de securitate și apărare a Republicii Moldova se află la temelia sistemului securității naționale, statul nostru, ca membru al organizațiilor internaționale de securitate, se implică activ în diverse operațiuni internaționale de pacificare.

Provenind, etimologic, din limba latină *securitas*, *-atis*, termenul „securitate” subînțelege „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol” [5, p. 1191].

Noțiunea de „securitate” poate subînțelege, de asemenea, și „condiția de a fi protejat sau de a nu fi expus unui pericol, sentimentul de siguranță sau de eliberare în absența pericolului”.

Totodată, în terminologia de specialitate modernă, securitatea poate fi interpretată în contextul:

- valorilor;
- intereselor.

În contextul valorilor securitatea „măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar în sens subiectiv, absența temerii că asemenea valori vor fi atacate” [12, p. 485].

În opinia politologului rus V. Ilin [15, p. 35-49], determinantele sistemului de securitate națională se află în strictă concordanță cu interesele naționale, securitatea și integritatea – ca valori politice caracteristice unui stat. În practica social-politică valorile politice reprezintă repere esențiale în orientarea acțiunilor politice ale unui stat.

Totodată, alături de anumite probleme primordiale pentru societate, știința politică atribuie un deosebit interes securității naționale care oscilează în timp și spațiu și a cărei intensitate și caracter este determinat de o multitudine de viziuni strategice.

Încă din cele mai vechi timpuri și până în prezent securitatea reprezintă o preocupare importantă a entității politice, conceptul de securitate fiind expus unei

ample și vizibile modificări materializate, în special, prin atitudinea statului față de transpunerea acestuia în viața de zi cu zi, în strictă concordanță cu schimbările care au loc în plan internațional.

În ultima perioadă de timp cu toții asistăm la o amplificare și diversificare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, ceea ce reconfirmă problema importanței securității statului ca preocupare esențială.

Având ca bază existența statului și a cetățeanului, păstrarea suveranității și integrității teritoriale a țării, garantarea condițiilor necesare pentru dezvoltarea societății, securitatea națională poate fi percepută ca fiind expresia unei stări de normalitate a mediului având următoarele obiective:

- a. asigurarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor;
- b. asigurarea suveranității, independenței, unității și indivizibilității statului;
- c. consolidarea ordinii de drept;
- d. consolidarea instituțiilor democratice;
- e. asigurarea unui climat favorabil și a unui nivel de trai decent cetățenilor;
- f. promovarea și protejarea intereselor naționale în context internațional etc.

Ocupând un loc special în sistemul de valori al unei societăți, securității, ca valoare fundamentală, i-a fost atribuit un deosebit interes din partea cercetătorilor în domeniu care au stabilit că elementele componente principale ale sistemului valorilor politice indispensabile unei societăți sunt reprezentate de interesele naționale, securitatea și integritatea statului [6, p. 14].

Respectiv, s-a stabilit că securitatea constituie atributul oricărui stat independent și suveran [7, p. 91].

Reprezentând produsul direct al instituționalizării progresive a statului suveran, începând cu secolul al XVII-lea [8, p. 3], securității naționale i s-a acordat o importanță incontestabilă, fiecare stat edificându-și, pe parcurs, propriile structuri de securitate, în funcție de condițiile specifice, dar și ținând cont de conlucrarea cu instituțiile internaționale de securitate și cu partenerii strategici.

Prin urmare, odată cu evoluția societății, securitatea națională a fost abordată și reflectată amplu și diferit în literatura de specialitate, cea mai mare parte a cercetărilor în domeniu reprezentând sistematizarea concluziilor dezbaterilor ce au avut ca subiect securitatea națională contemporană.

În această ordine de idei, considerăm necesar și util a prezenta și descrie succint aportul „Școlii de la Copenhaga” adepții și reprezentanții căreia au contribuit la cercetarea temeinică a reprezentărilor fenomenului securității naționale și internaționale și semnificația acestuia.

Urmărind drept scop abordarea, în conținutul respectivului articol științific, a problemei ce privește dimensiunea politică a securității naționale a Republicii Moldova, putem să menționăm faptul că anume preceptele Școlii de la Copenhaga contribuie hotărâtor la afirmarea securității naționale ca problemă politologică.

Astfel, Școala de la Copenhaga percepe securitatea ca problemă politologică prin însăși explicarea modului de „politizare” a problemelor, când soluționarea sau dezbaterile lor se efectuează prin intermediul sistemului politic standard, ca

„parte integrantă a politicii publice, care necesită decizii guvernamentale și alocări de resurse; mai rar, alte forme de gestionare generală” [2, p. 23].

În accepția contemporană, examinarea dimensiunii politice a securității, „care vizează atât relația dintre stat și cetățenii săi, cât și aspectele de relații internaționale” reprezintă o premisă pentru contribuție la fortificarea „unei balanțe stabile a prosperității și democrației” [13, p. 286].

Mai mulți politologi și analiști politici din Republica Moldova, printre aceștia fiind Victor Moraru, Victor Juc, Viorel Cibotaru ș.a., au abordat fenomenul securității, relevând în mod prioritar aspectele de ordin politic. Reformarea sectorului de securitate se află în vizorul mai multor cercetători cunoscuți în domeniu, precum: Alexei Barbăneagră, Nicolae Chirtoacă, Iurie Pîntea etc. În viziunea lui Alexandru Burian, concepția securității naționale a statului trebuie să țină cont de interesele naționale, iar într-un sens mai larg – de viziunea de ansamblu a cetățenilor unui sau altui stat în ce privește locul și rolul lui în comunitatea mondială.

Securitzarea unei probleme politizate are loc în situația în care problema în cauză solicită o tratare prin măsuri excepționale ce nu se încadrează în limitele procedurilor politice standard.

Actorul ce-și asumă inițiativa „securizării” (guvernul, elita politică, societatea civilă etc.) „articulează problema politizată drept amenințare de ordin existențial pentru obiectul referențial (statul, suveranitatea națională, economia)” [14, p. 13-29].

Drept rezultat al investigațiilor efectuate de Școala de la Copenhaga, „teoria securizării”, cu toate incongruențele specifice unei cercetări teoretice, atrage atenția asupra circumstanțelor tipice manifestării securității, asupra situațiilor în care utilizarea forței prejudiciază cetățenii, statele, societățile și politicile specifice pe care aceste state le adoptă și le promovează în vederea prevenirii sau a participării la acțiuni de anihilare a forței și de menținere a securității.

În aceste împrejurări, putem percepe securitatea ca reprezentând un complex de factori și dimensiuni ce exprimă „un caracter multiplu (de stare a sistemului social național, de proces social complex etc.)”, reprezentând „gradul de satisfacere a intereselor naționale fundamentale ale unei țări, precum și ansamblul de măsuri luate în conformitate cu o concepție unitară, pentru promovarea intereselor respective și apărarea lor împotriva agresiunilor, pericolelor, amenințărilor și riscurilor de orice natură” [11, p. 27].

Este important a preciza faptul că, de obicei, ansamblul conceptelor tipice problemelor securității sunt marcate politic.

Astfel pacea, în calitate de concept, a devenit un subiect primordial abordat de idealisti dominând relațiile internaționale preponderent în perioada interbelică.

Puterea, în calitate de concept, a reprezentat subiectul forte abordat de către cea de-a doua după valoare și importanță școală a relațiilor internaționale, și anume – realismul.

Realismul a interpretat și a perceput securitatea ca fiind un rezultat al puterii, iar gradul de securitate ca acumularea unei puteri capabile să descurajeze sau să învingă un adversar în caz de conflict, pe când amenințarea cu războiul și războiul

propriu-zis ca reprezentând chintesența securității.

Odată cu evoluția societății și diversificarea relațiilor sociale și generată în mod special de epoca informațională, intensitatea metamorfozelor în apariția și evoluția riscurilor la adresa securității naționale și internaționale, a suferit modificări esențiale, instituțiile de stat fiind obligate să răspundă provocărilor și oportunităților create de revoluția în domeniul tehnologiei. În aceste împrejurări, statele se află într-o situație dificilă fiind responsabile și obligate de a interveni și de a se adapta acestor metamorfoze ale mediului de securitate. Intervenția statelor în această situație se rezumă la utilizarea, în beneficiile proprii, a instrumentelor informaționale moderne în scopul prevenirii și combaterii riscurilor și amenințărilor tradiționale precum și a celor nou apărute.

În ultima perioadă de timp suntem martorii unor evenimente tragice când mijloacele și modalitățile tehnice moderne de informare și influențare a opiniei publice precum și cercetările în domeniu prezintă și descriu detaliat o multitudine de surse de instabilitate de natură politică existente în lume.

Deși nu toate aceste surse de instabilitate de natură politică prezentate de mass-media reprezintă amenințări reale, cele reale au impact direct asupra ordinii de drept dintr-un anumit stat.

Impactul surselor de instabilitate de natură politică (amenințările reale în acest sens) se poate materializa prin una din următoarele acțiuni:

- constrângerea instituțiilor de stat în avantajul unui partid politic;
- favorizarea sau impunerea unei acțiuni de separare a unui grup de persoane față de o colectivitate căreia îi aparține ori a unui stat sau a unui grup de state față de o federație sau de o confederație;
- răsturnarea unor organe de conducere colectivă ale unui organism internațional sau ale guvernului unui stat;
- distrugerea unor structuri politice;
- suprimarea sau excluderea din sistemul structurilor de securitate, desființarea organismului de securitate;
- îngrădirea (izolarea) politică ș.a.

Analizând detaliat sistemul surselor de instabilitate de natură politică prezentat supra, putem cu certitudine să relevăm faptul că, dacă vulnerabilitățile unui sistem de securitate național sau internațional exprimă realitate și claritate, amenințările sunt mult mai dificil de stabilit, definit și delimitat în contextul politicii internaționale actuale.

Diferența dintre provocările minore care rezidă din mediul competitiv internațional și amenințările la adresa securității naționale se manifestă într-un spectru care și întinde de la obișnuit și rutinar, până la drastic și fără precedent [3, p. 123].

Amenințările politice la adresa identității naționale ale unui stat subînțeleg, de asemenea, și tatonările statului „mamă” de a solidifica identitățile analoge etno-culturale de pe teritoriul statelor vizate pentru a ieși din contextul național specific acestora, urmărind drept scop:

- crearea obstacolelor și a dificultăților guvernului statului-țintă în a-și desfășura activitatea;

- introducerea sistemului de organizare federală într-un stat contrar voinței naționale;
- stimularea secesionismului;
- desfășurarea acțiunilor premergătoare anexării de către statul vecin a unor regiuni (teritorii).

Abordând sistemul (tipologia) amenințărilor politice la adresa identității naționale putem menționa faptul că literatura de specialitate [9, p. 105] prevede că amenințările politice pot avea caracter ideologic sau național și pot fi intenționale și structurale.

În categoria amenințărilor intenționale se includ:

- nerecunoașterea unui anumit stat (din punct de vedere diplomatic);
- amenințările produse ca rezultat al aplicării unui anumit regim politic (dictatorial, fundamentalist);
- amestecul politic al unui stat în treburile interne ale altui stat;
- înființarea unor grupări de persoane care să manifeste o atitudine dușmănoasă față de interesele naționale ale statului;
- suprimarea temporară sau înlăturarea instituțiilor unui stat din sfera organismelor de securitate;
- desfășurarea sistematică a unor activități menite să exprime o anumită atitudine antagonistă în raport cu o anumită doctrină politică sau religioasă etc., sau exprimarea unor concepte, păreri, pentru a le face cunoscute publicului larg și a le impune pentru a fi acceptate în vederea identificării cât mai multor adepți;
- oferirea susținerii multilaterale anumitor partide (tabere) politice cu viziuni îndreptate împotriva intereselor statului;
- exercitarea de acțiuni în vederea influențării elaborării unor recomandări și rezoluții ale unor organisme internaționale defavorabile unui anumit stat etc.

Într-un ansamblu de împrejurări sau de condiții în care două sau mai multe state nu-și pot neglija existența reciprocă și atunci când principiile organizatoare ale acestor state sunt în contradicție, iau naștere amenințările structurale care rezultă din transformarea succesivă a sistemului social global în care anumite entități pot deveni anacronice în ansamblul relațiilor bilaterale.

Sistemul amenințărilor de natură politică se completează permanent cu noi forme și tehnici. Anihilarea acestora este o activitate neîntreruptă, care presupune metode adecvate și acțiuni tip „Joint”. Important este de precizat faptul că, înainte de toate, starea de stabilitate politică caracterizată de o participare politică competitivă și legiferată, sisteme deschise de recrutare a aparatului executiv și independență a puterilor din stat, reduce substanțial punctele vulnerabile asupra cărora se pot direcționa amenințările. Respectiv, statul devine credibil, atrăgând atenție și investiții din exterior.

În opinia cercetătorilor preocupați de problema în cauză, majoritatea amenințărilor politice au ca țintă ordinea de drept dintr-un stat. Aceasta se poate realiza prin:

- presiuni asupra organelor de decizie în favoarea unei anumite politici;
- răsturnarea guvernului dintr-un stat sau a organelor de conducere colec-

tivă ale unui organism internațional;

– favorizarea și impunerea secesionismului; distrugerea structurii politice; izolarea politică;

– suspendarea sau excluderea din structurile de securitate, desființarea organismului de securitate ș. a. [1, p. 12].

În acest context, este importantă, în viziunea noastră, aserțiunea cu privire la faptul că factorii ce lezează securitatea națională depind, „în cele mai multe cazuri, de decizia politică și mai puțin de obiectivitatea elementelor constitutive ale amenințării respective” [1, p. 12].

Important este de menționat și faptul că dimensiunea politică a securității naționale este influențată și de procesul migraționist.

Experiența demonstrează că nu numai confruntările politice generează fluxuri de migranți și refugiați, dar și refugiații înșiși determină apariția conflictelor de marcă politică. Implicațiile acestei situații asupra dimensiunii politice „pot deveni efecte asupra dimensiunii militare a securității” [10, p. 84], tensiunile dintre țara de origine și cea de destinație fiind susceptibile de o eventuală escaladare.

Conceptul de securitate națională a devenit o preocupare de ordin major și pentru cercetătorii din Republica Moldova. Una din sarcinile trasate pentru această direcție științifică vizează investigarea securității naționale a Republicii Moldova prin identificarea beneficiilor și constrângerilor ce rezultă din situația politică actuală. Prin noțiunea de securitate națională a Republicii Moldova se are în vedere, de cele mai multe ori, protecția persoanei, a societății și a statului, a drepturilor și intereselor acestora, stipulate de Constituție și alte legi ale Republicii Moldova. În acest context, securitatea națională poate fi asigurată prin neutralizarea pericolelor și amenințărilor cu care se confruntă sistemul statal și constituțional al țării, funcționarea sistemului politic și a tuturor instituțiilor statale, în interesul cetățenilor. Tocmai perspectiva stabilirii și a anihilării amenințărilor, a riscurilor și a vulnerabilităților oferă posibilitatea consolidării securității naționale a statului.

Concluzii. Neexistând, pentru moment, o școală destinată cercetărilor (investigațiilor) detaliate în domeniul securității (dar înaintând, cu siguranță, spre crearea, dezvoltarea și afirmarea ei), oamenii de știință din Republica Moldova se orientează spre abordarea politicii de securitate națională mai mult sub aspect practic, referindu-se la problemele curente cu care se confruntă statul. Cercetătorii autohtoni menționează faptul că, odată cu declararea și obținerea independenței, Republica Moldova se confruntă cu o diversitate de amenințări și vulnerabilități grave, capabile să afecteze existența sa în calitate de entitate, printre care: imigrația ilegală; corupția; justiția inefficientă; perpetuarea separatismului; prezența militară străină pe teritoriul țării; lipsa unei armate moderne și reformate; dependența energetică; instabilitatea politică; polarizarea socială profundă etc.

Aspectele menționate sus denotă faptul că, pentru moment, sarcinile care revin științei politice sunt dificile și valoroase.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexandrescu Grigore. Amenințări la adresa securității. București: Ed. Universității Naționale a Apărării, 2004.
2. Buzan Barry, Waever Ole, Wilde Jaap de. Security: a New Framework for Analysis. London: Lynne Reiner Publishers Inc., 1998.
3. Buzan Barry, Popoarele, statele și teama, Chișinău: Ed. Cartier, 2000.
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Publicată la data de 29.03.2016 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova №78, art. Nr. 140. Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
5. Dicționarul explicativ al limbii române. Coordonator I. Coteanu ș.a. București: Ed. Univers Enciclopedic, 1998.
6. Dinu Mihai-Ștefan, Alexăndrescu Grigore. Surse de instabilitate. București: Ed. Universității Naționale de Apărare, 2008.
7. Dușu Petre. Globalizarea și securitatea națională. În: Impact strategic, București, 2004, nr. 3.
8. Haftendorn Helga. The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline Building in International Security. În: International Studies Quarterly, 1991, nr. 1.
9. Irimia Ion, Aspecte ale insecurității naționale, în Buletinul AISM nr. 2/2002.
10. Manoliu Răzvan Nicolae. Globalizarea – o nouă provocare a securității naționale. În: Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, iunie 2015.
11. Repciuc Teodor. Studii de securitate. București: Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, 1998.
12. Wolfers Arnold. National Security as an Ambiguous Symbol. In: Political Science Quarterly, 1952, vol. 67, nr. 4.
13. Блувштейн Ю.Д., Зырин М.К., Романов В.В. Профилактика преступлений. Минск: Университетское, 1986.
14. Капустин Борис. „Национальный интерес” как консервативная утопия. În: Свободная мысль, Москва, 1996, nr. 3.
15. Ильин В. Соотношение политики и безопасности. // Вестник МГУ Москва, 1998, №1.